

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulă 3.

SIBIU, 15 MARTIE 1890.

Anulă XXI.

SPICUIRĪ DIN AUTORI STRĂINI ASUPRA ROMÂNILORŪ.

(Urmare și fine).

„Cam de comună se acusă grănițerii, că ară fi avidi, ară înclina spre lotrii, înșălăciuni și răpiri. Ună poporū, carele secle întregi și-a aflatū unica răsplată pentru greulū serviciū militarū pe timpulū resboiului în prădi, carele se află continuū încungiurată de ună inimicū barbarū, căruia conformū legilorū militare nu i-se putea face nici când prea puțină pagubă, ună poporū dar neîngrijitū, carele timpū îndelungatū, afară de puterea discreționară a oficerului sēū superiorū, nu avea de cine să se teamă și pentru ori-ce crimă și afla refugiulū pe teritorulū turcescū, ună astfelū de poporū putea ce e dreptū ușorū să pice sub impulsulū celū mai puternicū omnescū și să devină jertfă unei avariții rușinóse, carea deși nu în același gradū și eserciteză puterea sa arbitrară și la popóre civilisate. Nu numai grănițerulū slavū și valachū sūntū renumiți pentru aplecarea lorū spre căștigū nelegalū; și la sēcui avea cândva mare valóre dicala: că dēnsulū minte, înșală și fură.

„Deși acestū rēū cândva póte că va fi fostū pe deplinū adevēratū, în timpurile mai recente s'a schimbatū și în acestū sensū fórte multū prin influința binefăcētoare a guvernulū austriacū. Legi, judecători, ori instituțiunile polițiale nu numai că aū ridicatū siguranța internă în graniță, dară aū începutū chiarū a se îndrepta și caracterulū poporului spre mai bine.

Cu greu s'arū mai putea stigmatiza răpăcitatea, furtulū, și cu atâtū mai puținū aplecarea spre înșelăciune, ca unū viciu naționalū.

„În tôte țerile numărulū hoților și înșelătorilor compune partea precumpănitore a criminalilor și noi auđimū în țările noastre mult lăudate de bande de tâlhari în Italia, în părțile Rinului și prin alte țeri așa-numite civilisate, cari așa de număröse și astfel organizate nu se află nici când în graniță, deși acēsta avea multū de suferitū de astfelū de orde de tâlhari, cari treceau din Turcia în părțile noastre. Cele mai număröse casuri în graniță sūntū furtișaguri de vite. Ce privesce facerea prăđilorū în timpū de reshelū, apoi a constatatū Hacquet deja din esperiență, că francesii, englesii, germanii ș. a. încă nu se abținū dela dēnșele. Comandanți capabili — și dela aceștia depinde trēba — au fostū totdeauna în stare a ține disciplina și ordinea între trupele grănițeresci, apoi noi cunoșcemū regimente de grănițeri, cari în decursulū ultimei campanie în Francia au seceratū admirațiunea lumii prin buna lorū disciplină.

„Dacă însă viciurile susatinse nu potū trece ca naționale, apoi ospitalitatea și dărnicia trebuie să se respecteze ca adevărate virtuți populare ale tuturorū grănițerilorū. Nu numai cătră fratele său amiculū seu se arată grănițerulū cu mână de ajutorū și compătitorū: fiă-care óspe străinū și binevenitū și și pune pe masă totū ce are mai bunū, și îmbiă patulū seu și elū se culcă în grajdū, ba se află ofensatū decât și s'ar respinge oferta lui. Acēsta se referesce atâtū la slavi și la secuī, câtū și la valachi, cărora Sulzer deși le denegă orice virtute (?! P. Br) se vede constrinsū, a recunoșce celū puținū acēsta însușire; și cum s'arū putea altmintrelea, când îngrijirea acestui poporū pentru călători și drumași merge până într'acolo, încatū din iubire cătră dēnșii și din propria inițiativă le zidesce fontāni pe lângă drumuri, le ridică arătători de drumuri și sūntū totdeauna gata a se îmbia spre ajutorū, fiă chiarū și cu periclulū vieței lorū proprie. Unū ce caracteristicū e,

că grănițerii, cari nesiliți n'ar vinde victualii oficerilor nici pre lângă prețurile cele mai esagerate, fără îndoelă pentru că se voru fi dimisă la confiscarea loră volnică, o privescă ca o plăcere, ba ca onóre, a-î ospita pre acesti oficeri cu țile întregi grătuitu și câtu se póte de bine! Acéstă dărniciă se exprimă nu numai în viața privată și la singuratici, ci chiar și la ocasiuni publice ese într'unu modu splendidu la ivélă, când e vorba de patriă, de statu séu de împératulu loru și când se pricepe cineva a escita patriotismulu și ambițiunea loră. — Nu voimă să amintimă despre colectele de dări pentru păgubiți prin focu din provinciile celelalte ale împériului, la cari nu arareori au contribuită chiar și grănițerii cei însuși lipsiți, ci amintimă pentru ilustrarea caracterulu unu casu anumitu, în care s'a exprimată nobilulu sentimentu alu poporulu în modulu celu mai strălucitu. Grănițerii din prejurulu Urbei-caroline deveniseră (cam sórtea loră obicnuită) la anulă 1808 éráși în mare lipsă de bucate, ear statulu 'i lipsiată în acelu momentu mijlócele necesare pentru procurarea bucateloră. A costatú unu apelu și mari cantități de gráne li se trámiseră îndată, parte grătuitu, parte cu prețurile cele mai moderate, din ținuturile mai avute ale graniței slavonice și bânatică fraților loră lipsiți din Croația. Sarcinile cele mari, cari apăsaú monarchia nóstră după pacea vienesă, nu permiteaú acoperirea completă a împrumutulu d'atuncea. Într'unu modu loialu li-se aduse situațiunea acésta la cunoscința creditorilor și li se imbiă unu modu corespunđtoru de solvire. Însă cei mai mulți creditori renunciară la pretensiunile loră și cruțară astfel statulu o sumă de peste 110,000 florinl.

„Virtuțile cele mai frumoșe ale grănițerulu, adevérata podóbă a caracterulu seú, suntu patriotismulu și iubirea ne-strămutabilă și nefățarnică a grănițerulu cătră casa domnitóre și cătră persóna regentulu. Elu e consciu de valorósa îngrigire a împératulu seú și-lu iubescă cu entusiasmú, 'lu amintescă la fiecare ocasiune, și deși din nenorocire artú fi póte greú apăsatú de superiorulu seú, elu e convinsú, că acésta

apăsare nu se face cu voința împăratului său și așteaptă prima ocaziune posibilă pentru a depune jalbele sale înaintea tronului împărătesc.

„Prelângă acestu devotamentu neînvingibilu trebuie să mai amintim și iubirea grănițerului pentru pământul strămoșesc și alipirea sa către religiunea părinților săi. Din părțile cele mai frumoase ale lumii îl cuprinde dorul către munții și câmpiile țerii sale, fiă elu ori și unde; lângă mările Rinului, ale Ronei său ale Ticinului elu va sci să-și afle calea către patria sa și fără de a cunoște limbile străine elu se va orienta după starea stelelor, pentru direcțiunea călei sale. Plină de superstiții și cu multă aplecare pentru ceremonii, sentimentele lui sântu pătrunse de o adevărată pietate, elu venerază orbisul pe preotul său, carele astfel posede în mâna sa puterea, a deștepta într'insul sentimentele religioase cele mai sublime. Deși între catholici și neuniți domnesce o aversiune puternică, totuși nu se ivescū nicăiri semnele de vre-o intoleranță religioasă.

„De ambițiunea grănițerului, ca unu motoru puternic în caracterul său, amu amintitū deja. Dăca și valachulū prestū ar avea pōte mai puțină înțelegere pentru așa ceva, cu atât mai multu posedă aceste calități secuulū și grănițerulū slayonū, cu deosebire însă croatulū. Acesta e mândru de neamul său, mândru de statulū său grănițerescū și se pōte atîta la sfortarea extremă prin escitarea acelu sentimentū. Lauda publică, solemnă, distingerea prin medalii onorifice, le pretuesce grănițerulū peste sēmă și pe calea acēsta s'ar potea escita la dēnsulū stimululū atât pentru îmbunătățirea stării sale economice, câtu și pentru întreprinderi eroice în timpul de resbelū. Din contră în loculū acestora, tōte prea adeseori s'au comisū, apăsări și brutalități orbe și dure, spre a constringe pre grănițerū la fapte după placulū superiorulū său. Dăca și-lū lăsa superiorulū său de neamū străinū, din nepriceperea limbii și a caracterulū său, să simțā, ici colea disprețulū său, totuși de comunū era superiorulū din neamulū propriū, carele tracta pe grănițerū

într'unu modu brutu și disprețuitoru, voinđu astfelu a-și uita
 originea sa de mai înainte, și tocmăi acésta închipuire, acésta
 asupra a fratelui său propriu era apăsătoare, amară și
 revoltătoare. Pretensiunile cele mai juste ale grănițerului re-
 mâneau neascultate; prestarea lucrului era pururea a lui, nici
 când însă primirea rebonificării, și sub pretextulu disciplinei
 militare era maltratatu în modulu celu mai neumanu. Nu
 era deci mirare, decă în urma acestor tractări ori-ce senti-
 mentu nobilu alu poporulu se retrăgea și închidea în întrulu
 inimei sale, decă aspirațiunea sa innăscută cătră libertate se
 schimbasesc în sclavismulu celu mai servilă, carele se ivește
 în deosebi la valachă prin o alipire tiritore cătră superiori
 și cătră cei puternici, prin disprețuirea celor neputernici,
 prin obstinare, renitență și o încăpăținare, care-ți consumă
 totă indulgența, apoi prin o apatie cătră morțe la bătră-
 nețe înaintate și prin multe alte trăsuri caracteristice. Deși
 zace în adevėru în caracterulu grănițerulu și o porțiune destulă
 de însemnată de esacerbare și de poftă de răsbunare, carea
 se exprimă la slavă și la valachă chiară și față de rudele
 lor proprii, ba la cești din urmă chiară, și cătră morți
 și nu se stinge nici când; totuși rancorea și atragerea lui
 pentru denunțări și mituiri suntu mai multă o urmare a trac-
 tării rele, decât trăsuri ale adevėratulu său caracteru. Față
 de sentimentulu espresu pentru dreptu și nedreptu, carele e
 propriu grănițerulu, pe lângă cunoscința deplină, care o po-
 siede dănsulu despre staverirea limitată a drepturilor și la
 datorințelor cari îi competu, elu resimte ori-ce nedreptate,
 ce se comite și acésta 'lu revoltă și 'i rămâne neuitată. Prin
 obiceiulu secularu dedatu a da superiorulu său, elu de regulă
 și însoțesce rugările mai totdeuna cu mituiri și acestea mergu
 său înaintea său în urma rugării, decă dănsulu singuru recu-
 nósce lipsa de motive pentru rugarea sa. Astfelu s'a introdus
 în graniță o aplicare pentru mituire și o desteritate
 întru aplicarea mijlocelor de mituire într'unu grad, carele
 alt-unde va cu greă s'arú putea afla, și îngreunéză adminis-

trarea într'unu modu extremu. Aci se mai adaugemu aplecarea și mai miserabilă a denunța apoi, uneori după unu timpu mai îndelungatu, pre aceia cari au căduțu în cursă, decă dorulu de răsbunare aru pretinde o astfelu de jertfă. Esemple de aceste aflămu cu deosebire în granița croată și sirmiană,

„O tractare severă, dar totodată justă, respectarea gintei sale, o înstruire indulgentă, compătimire cu sôrtea lui, acestea sântu căile sigure spre a-și câștiga afecțiunea grănițerulu. Decă superiorulu se și-a atrasu în modulu acesta încrederea și simpatia lui, atunci elu 'lă stiméază, deși pôte nu e compatriotulu lui, într'unu gradu supremu, ba încă 'lă preferesce streinulu, decă-î cunôsce seú celu puțină 'î înțelege limba sa maternă. Atunci se relevă o trăsură nouă nobilă în caracterulu grănițerulu, alipirea lui intimă, și încrederea lui orbișă, și devotă cătră astfelu de superiori, gratitudinea lui neperitóre cătră aceia, pe cari-î cunôsce de binefăcătorii lui. Mulți ani nu sântu în stare a slăbi puterea sentimentulu seú și nici o jertfă nu o crede prea mare a-lă și dovedi“.

Încătu despre moralitatea locuitoriloru în diferitele părți ale grăniței, reproducemu aicea conspectulu despre starea și numêrul proceseloru pe semestrulu dela 1 Maiu până la finea lui Octomvrie 1808 pe întregulu teritoru alu grăniței.

După acestu conspectu erau în cele trei generalate croate și în susatinsulu periodu 853 indiviđi în cercetare criminală, ear din semestrulu trecutú mai restaú 176 casuri. Din acești 1029 indiviđi au fostu în cercetări: 7 pentru asasinare și jafu, 3 pentru paricidu, 10 pentru infanticidu, 14 pentru asasinare, 9 pentru tăciunărie, 3 pentru adulteru, 34 pentru lotriă, 33 pentru omoru, unul pentru jurămentu strîmbu, 46 pentru înșelăciune, 380 pentru furtu, 20 pentru ascunderea lucruriloru furate.

În granița slavonă-banatică erau în același periodu 457 cercetări plus restulu din semestrulu trecutú cu 123=580 casuri, din acestea erau 1 pentru asasinare și jafu, 1 pentru paricidu, 3 pentru infanticidu, 4 pentru tăciunărie, 2 pentru

siluire, 2 pentru adulteru, 8 pentru jurământu strîmbu, 5 pentru înșelăciune, 258 pentru furtu în cercetare.

În granița transilvană numărul indiviților trași în cercetare criminală în același periodu era 237, restul din semestrul trecut 19; între aceștia se află: 4 pentru asasinare și jafu, 1 pentru paricidu, unul pentru infanticidu, 2 pentru tăciunărie, 3 pentru înșelăciune, 67 pentru furtu în cercetare.

Cu totul la olaltă a fostu numărul celor trași în cercetare 1875, dintre cari obvinu pe semestrul amintitu 1547. Din acestea vine unu casu de cercetare în granița croată din 466, în cea slavono-banatică din 891, în cea transilvană din 573 locuitori, ear pe teritorul întregu din 608 locuitori.

Va să dică, după acestu conspectu aru sta moralitatea mai rău în granița croată; ea stă mai bine în granița transilvană, însă și mai bine în cea slavono-banatică.

Furtul apare ca crima cea mai frequentă în granița slavono-banatică, spoliarea în granița urbei-caroline și bănată. Cea mai mare demoralizare se dice, că aru esista între secuii cei avuți ai regimentului alu 2-lea și alu Haromsecului.

În fine mai adaugem caracterizarea făcută de principele de Sachsen-Hilburghausen în introducerea sa la istoria graniței Urbei-caroline și-a Varașdinului, și carea, deși privește numai aceta parte a graniței, totuși se potrivește în multe privințe forțe bine cu caracterul tuturor grănițelor, deși timpul a mai pututu să mai modereze unele colori prea drastice, fără însă de a sterge cu totul colorile ei fundamentale.

„Pretutindenea, așa se exprimă principele binemeritatu pentru graniță, amu vedutu unu poporu resboinicu și eroicu, fii naturei, duri și nelinși de cultura modernă, cari cu unu nutrimentu simplu și miseru crescū sub muncă și fatigii ca adevărate figuri înalte ale primului genū omenescu, musculoși și tari ca stejarii codrului, fără îngrijire și fără cultură; bunī la inimă și selbateci, apoi pre lângă aceea superstițioși

și plini de sentimente entusiastice pentru onorul militar, dedați cu pericolele bătăliilor și doritori de pradă, ca preț adeseori eluptat pentru vitejia și îndrăzneala lor, cunoscându puțin treburile și astfel cu puțină știință și judecată; pentru aceea însă nestricați prin molciune și prin gustări rafinate, aderenți nestrămutați pentru datinile și obiceiurile lor vechi naționale, și prin acestea strinsu legați de patria lor, fideli în vorbele lor, dar pentru aceea foarte jaluși la împlinirea promisiunilor făcute, crescuți prin frea lor la o viață animoasă și eroică, deveniți însă prin apăsări și persecutări la suspiciunii și renitență, capabili de fidelitatea și devotamentul cel mai sfânt și totuși dedați prin ațtarea din adinsu a poterilor lor la obstinațiune turbulentă până chiar și la revoltă formală“.

În fine mai aflăm ca adnexu la capetulu opului din cestiuone o consemnare a prenumeranților la acestu op, ear din mulțimea acestor prenumeranți dăm numai de următoarele nume române; ș. a. dnii *Carpă*, supratenente la reg. alu 2-lea secuesc; *Dragollovich Ioh. de*, maioru c. r. și adjutantă generalu la comanda generală a Urbei-caroliane și a Varasdinului; *Föva Ioh.* cornetu la reg. val. illir. *Milla Nic.* cornetu la același reg. *Negry Ioh.* cornetu la batalionulu ciaiichistilor; *Perech Atanasie*, locotenentu la reg. val. illiric; *Stoika de Hatzeg*, protopresbiteru în reg. val. illiric; *Tapavicza Stef.* căpitanu în bat. ciaiichistilor și *Terian Ioh.* locotenente la reg. valah-illiric.

P. Broșteni.

BABA DOCHIA.

I.

Serbătore păgână română.

Diua *Babeș Dochieș* e în 1 Martiu vechiu. *Babele* séu „dilele babelor“ sântu 12 dile, ce urmază.

În dilele aceste timpulu se schimbă, acuși e sóre, acuși ninge și acuși plouă. De multeori dilele schimbătore țin și peste 12

zile, ba adeseori trecu și în Prieru (Aprilie) și acele ce suntu peste 12 zile se numescu *zilele împrumutate* seu *împrumutări*.

În 1 Martiu nu se lucră, pentruca să se domolească mânia Babei Dochiei și frigul de primăvară să nu facă pagubă în câmpuri¹⁾.

II.

Mitulă despre Baba Dochia²⁾.

Baba Dochia a avută unu fecioru³⁾, carele s'a însurată și baba Dochia a trăitū reū cu nora sa, eară feciorulū nu-și putea apăra muierea de ea.

Baba Dochia odată a datū norei sale lână négră (laiă) și a mânat'o la riu, ca să o spele și să o aducă albă, căci altcum nu va fi bine de ea. Baba Dochia în totū modulū necăjia pe nora sa.

Nora s'a dusū la riu și a spălatū lâna până i s'aū belitū degetele și a cursū sânge din ele de a roșitū apa, și lâna totuși a remasu négră și nora a începutū atunci a plânge.

Christosu s'a făcutū atunci omū și cu Sân-Petru s'a scoboritū la riu și a întrebat'o: „De ce plângi?” eară ea i-a spusū totū necazulū ei cu sócră sa. Christosu i-a đisū, ca să spele lâna, a mângaiat'o și binecuyentat'o și i-a datū o chită (chitușū) de flori de micșea și de cocoșei, pritindu-i, că decă ajunge acasă să deie flori și sócrei sale.

Nora și-a pusū florile la urechiă, a mai spălatū până-ce a înmurgitū, apoi și-a încărcatū lâna pe capū și a pornitū acasă cu voia bună și când a descărcatū lâna, a fostū albă și s'a bucuratū.

Baba Dochia, când a vedutū, că lâna e albă s'a miratū, dar eară s'a mâniatū, pentrucă nu póte să-ī bage de vină, — și când a vedutū, că nora are flori la urechiă, a ocărit'o și a đisū, că le-a căpētatū dela drăguțū. Nora i-a răspunsū că le-a căpētatū dela Mărțișorū și i-a datū și ei flori, eară baba Dochia a începutū săși bată jocū de Mărțișorū.

Baba Dochia vedēndū florile s'a socotitū ca să mérgă cu oile și caprele la munte la pășune și, credēndū că e primăvară, a poruncitū

¹⁾ Prelucratū după culegerile dela DD. Georgiū Pocreanū, preotū în Reșița; Iliā Gana, invēț. în Răcășdia; și Iuonū Orza, invēț. în Ciclova-română.

²⁾ Mitulū e prelucratū după culegerile dela DD. Iliā Gana, invēțatorū în Răcășdia; Constantinū Ungurianū invēțatorū în Sasca montană; Ioanū Orza, invēțatorū în Ciclova-română; Iacobū Ocianū, invēțăt. în Petrilova; Georgiū Pocreanū, preotū în Reșița; Georgiū Rugaciū, castelanū și N. Apostolescu, teol. în Oravița. Arth. Schott, *Walachische Mährchen* p. 113.

³⁾ Numele feciorului la Orza e *Dragobete*, la Rugaciū e *Nicodimū*, la Pocreanū e *Dragomirū*.

feciorului său ca să pregătască bătăniile și găletele și i-a spus: „Haidați la munte, că a înflorit pășunea! Tu să-ți iai fluerul și să sufi în el, eară eu voi juca!“ Feciorul i răspunse că abea a trecut Făurarul, apoi mai este și Mărțișorul și o parte din Prierul și să nu grăbescă. Baba Dochia atunci de nouă a batjocorit dîcîndu: „Pe Făurarul 'lă tragă prin găunarul, pe Mărțișorul prin ciurișorul!“ Și a luat pe sine 12 cojoc și a plecat cu feciorul la munte.

A plecat cu sora și după ce au ajuns la munte a început a ploua și ninge și acuși eară a fi sora și acuși a îngheața, și udându-se cocorul desupra a îngheațat și s'a îngreunat și Baba Dochia l'a aruncat pe tufe și s'a dus totu mai sus pe munte după capre și după oi, pentrucă căuta iarbă, și Baba Dochia a aruncat în totă ziua câte un cocor până le-a aruncat tôte.

Feciorul Babei Dochiei a înghețat pe munte și i s'a făcut sloi pe gură și pe barbă, dar Baba Dochia nu a băgat de samă, ci i-a strigat: „Eu nu mai pot de frig și tu totu dîci în flueraș!“

Atunci i s'a arătat Mărțișorul și a întreat-o în batjocură: „Cum 'ți place primăvara și de ce nu joci la fluerul feciorului, că nici norei nu i-a fost frig să spele lână totă ziua la rîu!“

Mărțișorul a perit, eară Baba Dochia și feciorul ei au înghețat cu tôte oile și caprele sus pe munte, și pe urmă s'au impetrit.

Baba Dochia cu feciorul, oile și caprele și ađi se vedă impetriți pe muntele Semenic. Și la picioarele Babei Dochiei s'a făcut un isvor, din care curge apă.

Mărțișorul a omorit pe Baba Dochia, pentrucă l'a batjocorit, dar nu putea să o omoră, decă nu avea ăile destule, însă a luat și imprumutate. ⁴⁾

III.

Esplicări și comparări cu mitologia romană vechiă.

Numele Dochia s'a adus în legătură cu numele Dacia; dar din rătăcire, pentrucă Dochia nu e alta decăt numele scurtat al santei Eudochiei, carea în biserica orientală se serbeză în 1 Martiu după călindarul vechiu, — și numele Dochia la femeile române foarte adeseori e un nume de botez. Cuvântul grec Eudochia mai înteu s'a aflat în testamentul nou și însă plăcere.

⁴⁾ Acesta serbătore păgână și mită le-am comunicat în Familia din 1872 Nr. 31. Fiind materia de mare însemnătate mitologică, am făcut studiul asupra ei și cu comentarul ce urmază sub III, am cetit-o în limba maghiară în ședința din 15 Febr. 1890 a societății etnografice a Ungariei.

Poporul român și anume muierele agronomilor pe Baba Dochia o serbeză tocmai în 1 Martiū vechiū, ca frigulū să nu vate me sēmēnaturile cāmpului. Din acēsta se vede, cā Baba Dochia represintā frigulū și cā puterea ei e cu influință și asupra timpului de primăvarā; pentru acēsta Baba Dochia se pōte înșira între spiritele rele sēu đinele de frigū și de agricultură.

Numele vechiū alū ei s'a perdutū și cultulū păgānū poporalū figurei vechie a imprumutatū numele unei sante creștine.

Miturile, ce se referū la đeiī păgāni vechi, și datinele ce se referū la serbătorile păgāne vechi, de regulā se répresintā și respective se ținū și acuma în acelū timpū, în care s'au ținutū în cultulū păgānū vechiū, dar în urma influinții religiunii creștine, timpulū, ce corespunde đilei serbătorii vechi, s'a adusū adeseori în legăturā cu numele și điuā sântului sēu serbătorēa creștinā, ce e totū în acelū timpū; casualminte sântulū creștinū s'a străformatū în figura mitologicā vechiā, precum în casulū de față din Sānta-Eudochia s'a făcutū đina păgānā Dochia.

La poporulū românū acesta nu e uniculū casū; dar așa e acēsta la totū poporulū, carele din mitologia sa vechiā păgānā a susținutū încă figurī de đei și datine de serbătorī.

Dupā aceste premiteri e de lipsā de a cerceta personificațiunile și elementele cultului păgānū, ce vinū înainte în mitulū Babei Dochiei, și a le asemēna cu mitologia vechiā romanā și în șirulū primū pe: *Mărțișorū*.

Nora Babei Dochiei a đisū, cā ea florile le-a cāpētātū dela Mărțișorū, earā Baba Dochia a grāitū cuvinte de batjocură asupra lui Mărțișorū; mai departe, Mărțișorū s'a arātātū Babei Dochiei și a muștrat'o și bātjocorit'o pentru nora sa. Aceste împrejurări dovedescū, cā Baba Dochia și Mărțișorū stāu în pozițiuni contrare.

Luna lui Martiū la poporulū românū se numesce acūși Martie acūși Mărțișorū. În numele Mărțișorū, silaba *șorū* e suficsū de diminutivū și pentru acēsta Mărțișorū însēmna Martiū celū micū și în acestū modū vedemū, cā Mărțișorū e Martiū celū tinērū și cā represintā pe đeulū Mars și luna Martius.

Mars (Marte), ca đeulū celū mai vechiū italicū și naționalū romanū (vechiū), a fostū đeulū puterii creatōre a naturei și a primāverei, — și pentru acēsta la romanii vechi și la popōrele înrudite luna đeului Mars a fostū luna lui Martius, purcēsā dela numele lui, și luna acēsta a fostū începutulū naturalū alū anului. Mars ca unū đeū, ce în totū anulū se reintōrce — cu referință la

natură — s'a serbată în ziua primă a lunii lui Martius; atunci s'a început primăvara și anul nou, și deși mai târziu începutul anului s'a pus pe 1 Ianuarie, — totuși serbătorea vechiă a lui Mars și datinele referitoare la 1 Martie partea cea mai mare și pentru totdeauna au rămas în legătură cu ziua primă a lui Martie. Din asemănare se vede, că Mărțișorul e Mars cel tânăr și adevăratul reprezentant al primăverii și al naturii înnoitoare.

Acum să cercetăm, că nora Babei Dochiei pe cine reprezintă?

Numele norei în mit nu vine înainte, — dar și acesta, carea s'a dus la riul să spele lână, carea fiind la riul dela Christosă a căpătat chituș de flori, și pe carea sócra sa a suspiciionat-o pentru că a răspuns, că florile le-a căpătat dela Mărțișorul — asemenea e figură mitologică, și ea, propriu-zis nu cu Christosă, ci cu Mărțișorul stă în relațiune.

Mitologia romană vechiă în privința acesta ne va da deslușiri.

Serbătorea Mamuralia în Roma s'a ținută în luna lui Martie înainte de ziua lunii pline a anului nou și în acesta și fetele poporului asemenea au serbat și pe Anna Perenna, carea s'a iubit cu junele Mars al anului nou (L. Preller Röm. Mythol. Berlin 1865 pag. 316).

Ovidiu (Fast. Libr. III. 523) ni povestesc, că serbătorea veselă a Annei Perennei au ținut-o în Idul lui Martie, adevărat în 15 Martie în Dumbrava ținei, ce a fost la riul Tiber. Anna Perenna în Lavinium s'a serbat la riul Numiciu și anume în luna lui Martie, când izvoarele încep de nou a curge și riuurile se implu⁵⁾.

Numele și ființa Annei Perennei s'a explicat în felurite moduri, — dar abatându-ne dela diferitele păreri, Preller (p. 306.) acuză crede că Anna purcede din cuvintele grecesci *ene* (betrână) și *nea* (nouă) și înseamnă luna nouă și luna vechiă, acuză însă concede că Anna înseamnă *amnis perennis* seiu riu în veci curgătoru.

Me alătură la explicarea din urmă, dar eu numele „Anna“ îl deduc din cuvintele celtice *an* și *ean* ce înseamnă apă și riu. *Anio* și *Anien* (en e sufix de diminutiv celtic) a fost numele unui pârâu, ce nu departe în nordul Romei a curs în Tiber, și pentru acesta: Anna înseamnă: apă, riu; în numele Perenna, enna e tocmai Anna, era *per* purcede din *bar* ce înseamnă delu și astfel

⁵⁾ Dar asemenea serbătorea a fost și în Athena. L. Preller griech. Myth. I. 616 ni spune: La începutul primăverii adevărat în luna Anthesterion (Febr.) au fost Eleusinele mici și aceste s'au ținut în suburbiul Agrae la riul Glissos când riul acesta a curs deplin și primele flori au înflorit.

numele Anna Perenna e reduplicat⁶⁾. Pentru acésta Anna Perenna e personificațiunea apei, a isvorului, a riului și ca acésta e amoroza lui Mars, a puterii creatore a naturei.

Dar în societatea mitologică vedem⁷⁾ și pe Christos⁸⁾.

Zeus și Iupiter încă au umblat⁹⁾ între ómeni, și pentru acésta în miturile purcese dela greci și dela romani și susținute și ađi la unele popóre, în locul¹⁰⁾ lui Zeus și Iupiter se înfățișează Christos¹¹⁾, dar se înfățișează și în felurite povești populare.

În mitul¹²⁾ despre Baba Dochia, Christos¹³⁾ s'a dus¹⁴⁾ la păre¹⁵⁾ și aci norei i-a dat¹⁶⁾ chitușu de flor¹⁷⁾, dar nora a đis¹⁸⁾ sócrei că florile i le-a dat¹⁹⁾ Mărțișor²⁰⁾, și și atáta e destul²¹⁾ pentru de a vedé că aci Christos²²⁾ a substituit²³⁾ pe Mărțișor²⁴⁾.

Arthur Schott (Walachische Mährchen 1845 p. 117) comuncă un²⁵⁾ asemenea mit²⁶⁾, — dar în loc²⁷⁾ de Mărțișor²⁸⁾ înaintea Babei Dochiei s'a arátat²⁹⁾ „Primăvara“, eară din aceste e invederat³⁰⁾, că Mărțișor³¹⁾, Christos³²⁾ și Primăvară duc³³⁾ tot³⁴⁾ aceeași rolă; eh! și Christos³⁵⁾ are o serbátore mare mai de multeori în luna lui Marti³⁶⁾ în primăvară. Representarea lui Christos³⁷⁾ în mit³⁸⁾ s'a întemplat³⁹⁾ pentru aceea, pentrucă creștinul⁴⁰⁾ de ađi pentru o faptă de minune, adecă pentrucă strămutarea lânei negre în lână albă, pe Mărțișor⁴¹⁾ nu l'a mai aflat⁴²⁾ capabil⁴³⁾; și astfel Christos⁴⁴⁾ în mitul⁴⁵⁾ presinte nu represintă pe Zeus și Iupiter ci pe deul⁴⁶⁾ Mars⁴⁷⁾.

Rola de frunte în mit⁴⁸⁾ o are Baba Dochia. Baba Dochia, când a vėđut⁴⁹⁾ florile de primăvară, a cređut⁵⁰⁾, că e și primăvară și s'a pregátit⁵¹⁾ să plece; pentru acésta a luat⁵²⁾ pe sine 12 cojóce și s'a dus⁵³⁾ la munte. A trebuit⁵⁴⁾ să se ducă pentrucă ea a reprezentat⁵⁵⁾ anul⁵⁶⁾ vechi⁵⁷⁾ și iérna, și pentrucă a venit⁵⁸⁾ primăvara.

Ce se atinge de figura Babei Dochiei, ei asemenea aflăm⁵⁹⁾ și în mitologia vechiă romană. În điu⁶⁰⁾ înainte de Idul⁶¹⁾ lui Marti⁶²⁾ se⁶³⁾ de 15 Marti⁶⁴⁾ a fost⁶⁵⁾ serbátore⁶⁶⁾ Mamuralia, điu⁶⁷⁾ sântit⁶⁸⁾ întru reverința lui Mamurius Veturius.

În acésta đ⁶⁹⁾ în Roma au condus⁷⁰⁾ pe un⁷¹⁾ om⁷²⁾ îmbrăcat⁷³⁾ în pei, și pe care l'au chie⁷⁴⁾mat⁷⁵⁾ Mamurius Veturius, l'au condus⁷⁶⁾ prin

⁶⁾ Tot⁷⁾ din cuvintele celtice *an* și *ean* purced⁸⁾ și numele riurilor urmátore: Aenus se⁹⁾ Oenus (ađi Inn); Anisus ađi Ens. Câteva și din numele riurilor de ađi. Ain pãre¹⁰⁾ purcede din muntele Jura și curge în Rhona. Ahna se¹¹⁾ Ane pãre¹²⁾ curge în Fulda. An se¹³⁾ Aeng e ri¹⁴⁾ în Burmah britanică și curge din delul¹⁵⁾ Arakan Yoim. Una ri¹⁶⁾ în Bosnia, Unna ri¹⁷⁾ în Prusia; Ung ri¹⁸⁾ în comitatul¹⁹⁾ Ung etc. Din an, ean (apă) purced²⁰⁾ în limba maghiară cuvintele: in-ni, ontani, ónteni, óntözni.

⁷⁾ Iuon⁸⁾ Orza, învėđătorul⁹⁾ din Ciclova-română în mitul¹⁰⁾, ce mi l'a predat¹¹⁾, în loc¹²⁾ de Christos¹³⁾ are pe Arhanghelul¹⁴⁾.

oraşu şi l'au bătut cu nuiiele albe lungi şi în acestu mod l'au scos din oraşu.

Preller în privinţa acésta face observaţiunea, că „acésta datină ni aduce aminte precisu de îndatinata pëfugare a iernei în luna lui Martiu în Germania, la Slavî şi în alte părţi“.

Acestu Mamurius Veturius nu e altulu decâtu Mars, Martius celu bătrân; timpul vechiu înainte de anul nou, ierna bătrână, înainte de primăvara tină.

Mars, după scriitorii latini şi inscripţiuni, a avut feliurite nume: Mas, Mar, Mars, Mamers, Maurs, Mavors, Marmar şi Marmor. Numele Mamurius a purcesu din forma Mamers; eară Veturius din latinulu vetus, ce însemnă: vechiu, bătrân; aşadară acesta a personificat pe Martius celu bătrân, timpul vechiu, ierna, şi deorece a venit primăvara, bătrânulu Mamurius a trebuit să plece din Roma.

Scriitorii latini nu au susţinut părerea poporulu, că unde s'a dus Mamurius; dar din mitulu Babei Dochiei scim, că s'a dus în Alpi, acolo, unde s'a retras ierna şi frigulu! Câte pei a purtat pe sine Mamurius Veturius, scriitorii latini, nu ne spun, dar verisimil 12, câte Baba Dochia. Şi acésta o putem scruta.

Acestu Mamurius Veturius s'a ținut de acelu fauru său maeştru, carele cătră ancilia (pavază, scutu) cădută din ceru a mai făcut 11 asemeni; e acela, pe care cei 12 Sali, — preoţii lui Marte, — saltându cu 12 ancilii în procesiunea lor ținută în luna lui Martiu, l'au pomenit în cântecele lor; şi cumcă cei 12 sali, şi cele 12 ancilii se referă la anul cu 12 luni, organizat de regele Numa, e deja constatat; şi pentru acésta numărulu 12 se referă la cele 12 luni ale anulu decurs. În urma acestora putem cuprinde, că Dochia bătrână, îmbrăcată în 12 cojoce, representă pe bătrânulu Mamurius; că cele 12 cojoce corespund celor 12 ancilii şi celor 12 luni ale anulu, şi pentru acésta Baba Dochia după 1 Martiu are 12 zile.

Ni putem aduce aminte, că uneori peste cele 12 zile sânt şi zile împrumutate. E forte natural, căci Primăvara întră mai curându în Roma decât în ținările din jurulu Carpaţilor, şi deorece aci pentru climă, zilele de neua, de ploia şi de vântu țin mai mult, — zilele aceste rele se numesc zile împrumutate, — şi aceste sânt cauza, pentru care Baba Dochia a perit.

Loculu mitulu e muntele *Semenic*, ce se află în comitatulu Caraş-Severin. După învăţătorii Orza şi Oceanu e un munte spre Caransebeş, ieră după Arthur Schott un munte, ce se întinde spre

Almaş; dar aceşti munţi nu sînt decît muntele Semenic, privit din diferite direcţiuni.

Mitul Babei Dochiei are şi alţi munţi. Georgiu Asachi (culegeri de poezii, Iaşi 1844 pag. 212) ni comunică, că Baba Dochia cu 10 oi ale sale strămutată în pîtră s'a aflat şi pe muntele Pionu din Moldova; eară Dionisiu Mironu (Columna lui Traianu 1870 Nr. 4) scie, că statua de pîtră a Babei Dochiei e pe muntele Cehlău. Acestu munte e la graniţa Ardélului, într'o grupă cu Pionul.

Dar mitul Dochiei, verisimilul are mai mulţi astfel de munţi, adecă în totu locul, unde imaginaţiunea omenescă concede, ca cineva între stînci de pîtră să pótă descoperi chipu de femeia şi turmă.

După mitu la picioarele Babei Dochiei s'a deschis unu isvoru. Acesta a fostu de lipsă să se întempe, pentrucă primăvara s'a deschis isvorul înghiăţat, seú s'a topitu neua.

Că fiul Babei Dochiei cu fluera sa pe cine înfăţiseză, o parte variantă a mitului comunicat de Schott, ni dă deslucire.

„Vîntul a suflat tare şi străbătendú, a ploiat şi ninsu şi fiul a înghiăţat, dar Baba Dochia nu a observatú acestu ci l'a întrebatú: Fiiul meu cum mai potú fluera acuma, când eú de frigú mai amú amurţitú... mamă sa adecă suflarea de vîntu a cređut'o de glasulú fluerei.“ Prin acestu amú descoperitú causa, că pentruce a mersú şi fiul cu mama sa la munte? Iérna a dusú cu sine şi vîntulú.

Nora Babei Dochiei a remasú acasă, nu s'a dusú la munte. Nicí a pututú să mérgă părălú — Anna Perenna. Prin multă spalătura s'a belitú pelea de pe degetele norei şi a cursú sânge; ghiaţa -- pelea părălú, a pornitú; a cursú apa Annei Perennei.

Lána négră e simbolulú iernei, alú întunereculú, dar după multă spalătura s'a strămutatú în lánă albă; eară colórea albă e simbolulú luminei. Primăvara a învinsú asupra iernei şi Christosú, carele a intratú în mitu ca reprezentantelú luminei, pentru ca lána négră să o strămute în albă⁸⁾. De arú învinge lumina în totu locul!

Dr. At. Marienescu.

⁸⁾ Simeonú Mangiuca făcendú studiú asupra mitului, ce l'amú comunicatú în Nr. 14 alú „Familiei“ din 1874 pe Baba Dochia o ţine de „Terra Materă“.

ÎNTEMEIEREA PSICHOLOGICĂ A ACTELORŪ ELEMENTARE ALE GÂNDIRII ÎN MARGINILE LEGILORŪ HERBARTIANE DE ASOCIARE ȘI REPRODUCERE.

(*Monografiă psihologică*).

O privire aruncată în fugă asupra modului, în care Psihologiile empirice tractează activitățile intelectului, e de ajuns pentru a observa legătura laxă ce există între capitlul despre intelect și cel despre mecanica ideilor. Cetitorul, care a isbit să facă studiul legilor despre asocierea și reproducerea ideilor, precum și a fenomenelor mecanice derivate din ele și căreia a trece la studiul fenomenelor intelectului, simțese fără voia, că firul sistemelor apare de odată rupt. Cetitorul nu-l poate reprinde, însăși Psihologia nu se poate recunoște pe sine până când nu ajunge la cestiunea percepției, unde se induce apoi ca printr'un salt mortal tot distincțiunile curate formale de până aci într'o unitate psihologică. Raportul actelor intelectului între ele, precum și nexul lor cu totalitatea cugetării, nu se arată decât puțin sau de loc atinse. Cu toate că adevărata problemă a acestui capitol psihologic ar fi, a explica modul cum se nasc formele intelectului și a întemeia în mod psihologic felurile de manifestare ale cugetării omenești, Psihologiile se mulțămesc la locul acesta cu extracte mai mult sau mai puțin scurte din Logicele formale, lăsându tocmai obiectul, despre care ar trebui să vorbească, neatins. Stându în fața acestui capitol numai cu greu putem suprima un fel de simțământ de perplexitate psihologică.

Încercarea ce o facem în scopul de a întemeia activitățile intelectuale pe legile de asociere și reproducere ale lui Herbart și a stabili astfel o organizație mai intimă între ele, nu o facem în stăruința de a exhausta materia legată de această cestiune, ci pentru a indica numai modul de cercetare, menită ca să determine poziția intelectului în sistema

fenomenelor psihice și să lămurască după putință raportul între actele intelectului și între fenomenele mecanice psihice.

Într'o dare de samă asupra Psihologiei empirice*), precum tinde ea a se împământeni la noi, amă încercată între altele a cuprinde fenomenul apercepției ca un proces de raționare. Obiecțiunile, pe cari le-a întimpinată darea noastră de samă din mai multe părți, ne-au convinsă, că o examinare mai intensivă și mai amănunțită a actelor intelectului, în deosebi o întemeiere psihologică a acestor acte, voră putea să contribuie a lămuri mai bine cestiunea apercepției.

I.

Acțiunea reciprocă între idei e dată prin legile herbartiane de asociare și reproducere. Cestiunea este a se sci, în ce chipă judecățile și noțiunile urmează a se forma după aceste legi. Cercămă înainte de tóte a examina faptul psihic, care condiționează formarea unei judecăți.

Îndată ce se deschidă porțile sensurilor, lumea apare ca o impresie sumară nedescifrată. Copilul dobândește o iconă ștersă, la care respunde în modă inconsciă prin felurite emoțiuni și nésuinți, a căroră existență se constată prin atitudinile și gesturile lui.

Impresia sumară nasce o simțire chaotică, lipsită de oră ce discernamentă. Noi o numimă senzațiune, nu fiind-că ar fi ună actă consciă, ci fiind-că din experință observămă, că dă indemnulă la reacțiună internă, fiă și nesciute. Senzațiunile ară și remânea în veci nesciute, dacă impresiile sensuale repetate nu ară contribui la limpedirea loră. Impresia sensuală odată repetată, legile de reproducere și asociare întră imediată în acțiune. Contopirea bunăoră a duoră senzațiuni egale, nu trebuie să ajungă cū necesitate deja acum la gradulă de claritate indispensabilă pentru ca să pótă atinge nivelulă consciinței și să devină ună productă psihică capabilă de reproducere. Adușurile neconținute de impresii noui urmază

*) Publicată în „Romänische Revue“ anulă III. fascic. X—XI.

Însă a lumina zarea conștiinței împrăștiindă succesivă ceata, ce învăluia conținutul psihic în dimineața conștiinței. Într'unu momentu datu acțiunea reciprocă n'are trebuință decâtu de unu anumitū adausū nou de impresii sensuale, pentru că contopirea unei senzațiuni de nou relevate să nu mai rămână pe scara clarității sub nivelulu conștiinței. La o epocă indetermindabilă a vieții omenesci, care variază de la individū la individū, se întemplă, că o senzațiune parțială, fortificată de ajunsū, isbutesce a se emancipa din amurgulū senzațiunei sumare sub forma mai hotărîtă a unei percepțiuni. Adausurile neîntrerupte de impresii sensuale închiagă forme din ce în ce mai lămurite. Prin contopiri acțiunea reciprocă croiesce conturile mai luminoase, ear prin întunecări punctele obscure, născendū ore-cum înteiulū desemnū alū unei conștiinți actuale. Găsimū o asemănare în formarea primelorū celule embrionale, cari înfățișează ochiulū nostru fizicū unū fenomenū analogū în massa uniformă a gălbinișulū, precum senzațiunile șterse devinū înaintea ochiulū nostru psihicū percepții hotărîte, constituitoare de conștiință. Observarea atitudinilor și gesturilor copilulū ne dă îndemnulū a bănuși senzațiunii, de cari îlū vedemū agitatū, fără ca mai târziū să-și pōtă aduce aminte că le-a avutū cândva, cari senzațiunii prin urmare, n'au pututū atinge la nascerea lorū nivelulu conștiinței, pentru ca o eventuală reproducere să le pōtă presenta mai târziū ca ceva de mai nainte sciutū. Conștiința nōstră potențială nu e constituită numai din percepții odată avute și acum întunecate, ci și din senzațiuni, cari n'au isbutitū a deveni nici odată sciute. Ele lucrēză însă ca puteri latente asemenea celorū dintăiū, cari la nascerea lorū au atinsū conștiința, pentru a fi apoi ear reprimare și a se reproduce la o ocașie dată ca o achiziție de mai nainte avută. În ele găsimū esplicațiunea faptulū psihologicū, că anumite percepții ale vieții ulterioare aparū favorisate în modū deosebitū, pe când alte deprinderi nu găsescū decâtū o slabă pregătire spirituală. Multe impresii găsescū în noi adeseori ajutōre de

înțelegere, despre cari nu sîntem în stare să ne dăm samă, că le-am fi câștigat vre-odată.

În urma celor de până aci vom fixa înțelesul percepțiunii ca al unei senzațiuni înălțate la nivelulul conștiinței. *)

Acastă înălțare nu e posibilă, senzațiunea însăși nu pôte deveni percepțiă, adecă un făptu al conștiinței și printr'înșă ală memoriei, decătă după ce a intrat în acțiune reciprocă cu percepțiunii anterioare ori și numai cu senzațiuni, despre a căroră achizițiune trecută nu sîntem în stare să ne dăm samă. În lăuntru ală acestei acțiuni imprumutate ori-ce contopire înalță claritatea senzațiunii, care vine a se contopi. În lupta ei pentru claritate ea reprimă în același timp altele contopiri mai multă sau mai puțin fortificate, punendu-se în opozițiă conștiă cu acestea. Fără contopire și întunecare simultană nu e cu putință să se desfăcă în mod conștiă un element de senzațiune de cătră celalalt și acēsta într'un stadiu de evoluțiune ală conștiinței ori cătă de timpuriu. Fiă impresia sensuală ori cătă de puternică ori violentă, ea remăne inconștiă cătă timp nu dobăndesce din lăuntru fortificări, cari să o pună în poziție de a altera într'un chip ore-care conștiința actuală domnitore.

*) Raportul între senzațiune și percepțiune a fost și este obiectul cercetărilor multor psihologi, fără a fi ajuns pănă astăzi la o stabilire definitivă. Am expus felul nostru de a-l cuprinde, nu pentru a încerca o teoriă, ci pentru a fi înțelși asupra întrebunțării cuvintelor. Simțirile sau senzațiunile pot să fiă și neclare; ceea-ce însă am perceput sau priceput nu pôte fi obscur. Acesta este, credem, înțelesul graiului obișnuit. Lucrul, despre care am o senzațiune sau pe care l-am simțit, nu trebue neapărat să fiă clar cuprins. Dicu mai virtos că simțesc ceva, când nu știu bine, ce. De altă parte o percepere sau pricepere, care ar fi obscură, nu se pôte numi percepere. Sub senzațiune vom înțelege așadar un rezultat psihic al acțiunii reciproce între conținutul nostru potențial și între o acțiune din afară, rezultat, care a remas sub nivelul conștiinței actuale. Caracteristica ei e numai tonul subiectiv. Același rezultat psihic, înălțat la nivelul conștiinței actuale, îl numim percepțiune și adecă externă. Semnul ei distinctiv este un conținut clar, obiectiv. Mai dicem percepțiune internă (ca proces de reflecțiune sau percepere internă), dacă ea e rezultatul conștiinței ală acțiunii imprumutate între același conținut potențial și între unul deja produs în conștiința actuală. Amintim lucrarea prețioasă din punct de vedere istoric și critic de Goswin K. Uphues, „Wahrnehmung und Empfindung“ Lipsca. Duncker și Humblot 1888.

Stăruim a nu pierde din vedere, că lucrul de care devenim conșcii într'unu momentu datu, este totdeauna o relațiune, unu raportu. Acésta resultă chiar din chipul nostru de a deveni conșcii, ceea ce se întemplă prin mijlocirea contopirei și întunecării. Dacă întregu câmpul conștiinței nu aru fi decâtu o singură contopire continuativă, fără cea mai mică diferență de claritate, noi n'amu avea conștiința, fiă că contopirea aru dobândi prin fortificări repetite unu gradu de claritate ori câtu de mare. *) Conștiința ar lipsi ca și cându acelū câmpu aru înfățișa unu complexu cu deseversire întunecatu. Dacă întreaga lume nu ni s'ar înfățișa decâtu în o singură nuanță de colóre, din eare n'aru putea să resulte decâtu o singură contopire ori de câte ori elipimū în afară, lumea nu aru avea pentru noi nici o colóre, fiindcă ni-ar lipsi conștiința acelei *deosebiri*, pe care o numimū colóre. O contopire fără întunecare simultană nu duce la nimicū conșciū. Din acestea resultă, că conștiința noastră nu e condiționată într'unu momentu datu numai prin contopire ori numai prin întunecare, ci totdeauna prin amândoué. Chiar și existența nu ni-o putem reprezenta decâtu suprimându gândulū despre neexistență. Ori ce faptu alū conștiinței, ori ce reprezentare, nu este decâtu unu raportu saū o relațiune de idei și acésta tocmai din cauza condițiunilor psihice, sub care se nasce conștiința. Ceea-ce e absolutū simplu, e nerepresentabilū.

Ne punemū acumū întrebarea: În ce chipū și sub cari condițiuni se va fi realizându opoziția între unu subiectū și unu predicatū, în ori care stadiū de evoluția alū conștiinței? Cu alte cuvinte, cari suntu condițiunile psihologice dela cari atârna ivirea conșciă a unei judecări, fiă acésta ori câtu de primitivă saū originală?

Amū arătatū, că nu există tréptă de desvălire a unei conștiinți existente în realitate, la care senzațiunea născută la

*) Amintimū legea relativității de Bain. În înțelesulū lui Hobbes și Stuart Mill contopirea nu aru avea nici să se repeteze, căci ori-ce repetiție presupune unu momentu de intrerupere, care aru face ca contopirea să devinū conșciă. Veđi Logica lui Mill (Schiel) Ed. 4 pag. 123 în observare.

îndemnul unei impresii din afară să nu găsească ună fondă
 ore-care de conștiință potențială, ce trebuie neapărată să fiă
 resuscitată, dacă senzațiunea e menită să devie percepțiune,
 adecă să atingă nivelul conștiinței actuale. E sigură, că o
 afecțiune exterioră nu pôte deveni conșciă fără ca o repro-
 ducere provocată, fiă prin egalitate ori simultaneitate, să con-
 curgă cu elemente fortificătore la nascerea noului faptă de
 conștiință. Afecțiunea ori câtă de intensivă într'ună astfel
 de casă ară remănea neobservată. Ea pôte remănea neob-
 servată și în casulă, când reproducția deși existentă, e prea
 slabă pentru ca din acțiunea reciprocă între ea și noua afec-
 țione să pôtă resulta ună productă destulă de conșciă. De
 interesă pentru cercetarea noastră este numai casulă celă dintăiă,
 când o impresie sensuală duce la perceperea unui raportă
 clară, sau când faptulă conștiinței este o judecată, deși primi-
 tivă în formă dar destulă de hotărîtă.

Stefană Velovană.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LUCRULĂ DE MÂNĂ ÎN ȘCOLĂ.

II.

Dintre tôte înclinările naturale, ce le observămă la omă,
 plăcerea de a se ocupa cu mânilă este dără cea mai însemi-
 nată. Acéstă plăcere 'și și are scopulă seu naturală și reală
 în trebuințele vieții lui. *Omulă e destinată pentru lucru.*
 Înșuși Creatorulă a disă lui Adamă: „Întru sudorea feții tale
 vei mânca pânea ta!“ De aci urmarea, că Dumneșeu a sădită
 în inima omuluiă acea plăcere de lucru atătă de pronunțată.

Școlă e chemată a cultiva acéstă plăcere de lucru, ear nu
 a o lăsa să se pėrdă din lipsa de esercițiu corėspunșetoră, și
 prin acéstă a contribui înșuși la împuștinarea mijlăceloră de
 fericire pentru omenime.

La lucrările de mână ochiulă e forșată a observa nu
 numai întregulă sau celă multă părțile mari ale obiecteloră,
 nu numai generalitățile, ci și amėruntele speciale ale aceloră.

Prin acesta se agerește vederea, se dezvoltă atențiune încordată, prin a cărei mijlocire se încopceie spiritul omului cu lumea din afară într'o legătură foarte intimă; astfel se nască idei aperceptive clare, și puternice și prin acestea se dezvoltă viulă interesul al omului spre a studia lucrurile, de cari este înconjurat, pentru de a le putea exploata după adevărata lor valoare. Acestul interesul este singurul mijlocul al culturii adevăratul temeinice. Acestul interesul este singurul nimicitorul al superficialității culturii omului. În fine acestul interesul produce adevărata diligență și stăruință la lucrări folositoare.

Prin agerirea vederii și prin dezvoltarea interesului viulă pedagogicilă însușul spiritul se agerește și se îmbogățește cu cunoștințe de cea mai mare durabilitate. Căutându în ochii unuia sau altuia, dicem adeseori, că e omul inteligentul sau ignorantul etc. „Ochii sântul icona sufletului“ dicel proverbiul, și acesta e unul adevărul neresturnabilul.

Dacă e așa, atunci să nu comitemul păcatul de a lăsa necultivatul acestul organul de înaltă valoare pentru luminarea și fericirea omului! Să cultivămul decul vederea! Acestă cultivare se pôte face, ce e dreptul, și prin întuirea contemplativă a obiectelor visibile, dar cu deplinul succesul se pôte face numai prin ocupațiunea mânilor cu lucrări sistemisate și folositoare totodată.

De unde provine ore lipsa de zelul la elevii scolarelor noastre de azi? De unde provine codirea și subtragerea lor delă ocupațiunile de scolară? De unde provine lipsa de atențiune la prelegerile de pe catedră, chiar și atunci, când profesorul e pârtrunsul până la inimă despre importanța obiectului, ce 'lul predă esplicându'ul? Răspundul: *Lipsesce interesul ascultătorilor, pentrucă le lipsesce pregătirea practică, care e singură chemată a desvolta acelu interesul și prin elul atențiune, diligență, stăruință și iubire de lucru!*

În lipsa acestor valorose însușiri, ce trebuie să se infiltreze necondiționatul în sângele și în carnea fiă-cărui omul prin scolară, elevul este condusul chiar la fapte nemorale,

năzuindă a 'și scăpa spiritul de încordarea forțată de profesorul său. Să mai aducă ore casuri speciale pentru dovedirea acestei aserțiuni, care s'arū părea a fi cutezătoare? Se pōte ore presupune, cumcā arū esista unū singurū învățatorū său profesorū, care să nu scia, de câte feluri de mijloce neiertate se folosescū scolarii, pentru de a'și ascunde lenea și neînvățarea lecțiilor printr'unū răspunsū mulțamitorū, carele în realitate nu e alū lorū? Dar temele scripturistice, fiā în scōlă, în fața profesorului, fiā acasă, sūntū ele ore tōte lucrate într'adevărū de scriitorulū, sub alū cărui nume se pre-sentă ca originale?

Ce facemū noi însă, ca totuși să stōrcemū dela elevi interesū spre studiare, să-ī facemū diligenți? Pe cei ce aū răspunsū mai bine, îi înălțămū cu laude, ear pe cei ce au datū răspunsuri slabe, îi grāmădimū cu câte și mai câte grațiosități înjositore, cari de multe ori vatāmă chiarū și bunul simțū. Dămū prin urmare indemnū elevilor a se îngâmfa unii în contulū altora, a se dușmāni unii pe alții, a se persecuta cu felū de felū de cugete de rēsbunare. Ba facemū și mai multū. Dămū premii celorū cu silință mai mare, ca și când scopulū învățaturei și preste totū alū stāruinței la lucru și alū diligenței arū fi acelu prețū de nimicū, ce l'amū datū noi etc. etc.

În fața acestorū și altorū multe neajunsuri, cari rezultă din direcțiunea învățământului unilateralū de ađi, noi nu ne luāmū ostenēla a cerceta mai de-amēnuntulū: nu cumva sūntemū de vină noi sau procedura nōstră, sau chiar însuși sistemulū nostru de instrucțiune, căci nu putemū da înainte în proporție cu munca și cu truda, ce o purtāmū spre acestū scopū.

Mersulū e greoiū și încetū, pentrucā procedura e nenaturală.

Să delăturāmū deci causa rēului, ca să ne putemū feri de elū.

Prin lucrulū de mână își cāștigă fiā care copilū îndemā-nare generală, astfelū încātū pōte deveni aplicabilū la diferite

lucrări în viață. În modul acesta se vor putea afla în timpul său înclinările de chiasmă la fiă-care elevu, de unde urmază, că fiă-care se va aplica la acea specialitate de ocupațiune, la care îl chiamă talentul său, prin urmare nu numai la specialități științifice, ci și tehnice. Fiindu aplicat la specialitatea, spre care are chiasmă, va lucra cu mai mult interesu, cu mai mare sporu, cu mai abundanță și productivitate.

Lucrul de mână conduce tinerimea la spontaneitate, la putința, de a și ști afla singur ocupațiune, de a ști executa singur orice lucru cu deplinu succesu, fără de a avea necesitate în totu momentulu de ajutoru strein, pe scurtu pune pe omu în poziție a se ști conduce pe sine, independentu de alții.

Lucrul de mână deprinde pe elevi la ordine, acurateță și curățenia. Cu ce contribuie ore școlă de a și la cultivarea acestor indispensabile însușiri pentru viața de toate zilele? Absolut cu nimic, pentru că ordinea și curățenia, ce se observă în școlă la cărți, caiete, condeie etc., pôte fi aplicabilă numai în școlă. Lucruri din viața practică nu are școlă în programulu său, prin urmare nici nu pôte cultiva virtuțile de mai sus la aceste lucrări. La nici o ocupațiune nu se arată mai evidentu ordinea, esactitatea și curățenia precum și necesitatea de a ține contu de ele, ca la lucrulu de mână.

Apoi gustulu esteticu și simțulu de forme, cari toate contribuie la dezvoltarea spiritulu, își au basa lor nedisputabilă totu în lucrulu de mână.

Lucrul de mână este unul dintre cele mai puternice mijloce, prin cari se promovă și întăresce cultura morală a tinerimei ca și a celor crescuți. Știutu este, că numai lipsa de lucru împinge pe cei slabi de ingeru a face fapte neiertate; acesta e o urmare totu a acelei împregiurări, că omulu nu pôte fi fără de lucru. Ei bine, nu are ore și aci lucrulu de mână importanta mențiune, de a ține pe individ

Alipită de ocupațiuni plăcute și folositoare, ne lăsându-lă pradă urmărilor uritului?

Lucrul de mână ajutoră în măsură ne asemănată de mare însuși învățământul teoretic științific, pentru că este constatat că după o ocupațiune cu mâinile spiritul e foarte dispus la ocupațiuni de abstracțiune. De multe ori, fără să scim, ne pomenim ciopliind cu cuțitul sau sgârjind cu altă uneltă, ce e în apropierea noastră, lucruri chiar folositoare, în momente de oboselă spirituală. Pentru a dovedi acesta ne pot servi de exemplu băncile din școală, cari sunt ciungărite ca vai de ele din partea elevilor chiar în decursul prelegerilor. Eată un nou moment, care ne dovedesce legătura naturală, nedeslipită, a ocupațiunilor spirituale cu cele corporale.

Fizică, chemie, geometrie, desen, — toate obiecte de învățământ în școală — își vor afla deslegare foarte ușurătoare și temeinică în lucrul de mână. Să luăm pentru exemplu fizica în mai de aproape băgare de seamă. Dacă învățătorul va fi în stare a face aparatul fizic împreună cu elevii și după aceea va face și experimentul corespunzător totu la oaltă cu elevii, atunci fizica va fi un obiect vivificator și folositor în adevăratul înțeles al cuvântului. Și nu greșesc când afirm, cumcă aproape toate aparatele fizice, trebuincioase în școala populară, e în stare a le face învățătorul singur, dacă are deprinderea convenită în lucrul de mână, și încă chiar și astfel de aparate, cari la prima vedere s'ar părea ca imposibile; așa amintesc aici, ca de exemplu, prisma trilaterală, pentru spectrul colorilor etc. etc.

Nu mai amintesc de uneltele trebuincioase la grădărită, care încă e obiect de învățământ în școle, pentru că nu e greu de priceput, cumcă multe lucruri necesare în viața omului este în stare a face cel ce și-a însușit dibăcia mânilor la timpul său prin școală.

Să nu uităm însă aici și de cea însemnătate a lucrului de mână, că prin el se susține echilibrul între puterile

fisice și spirituale ale omului, care echilibru e neîncungiurată de lipsă pentru sănătatea și vigoarea lui în viață.

Simțim până la os apăsarea greutăților vieții poporului nostru prin aceea, că i s'aŭ sporit neasemenat trebuințele sale atât publice cât și private. Față cu această îngreunătoare împrejurare, producțiunile sale rămânând totu cele de mai înainte, 'i cauză mări suferințe prin nesuficiența lor. Pentru de a'și pute aduce însă poporul în echilibru trebuințele cu producțiunile sale, trebuie să-l învățăm a lucra, pentrucă, în partea cea mai mare, *lipsa dibăciei la lucru a provocat crisa economică, care se arată a deveni din ce în ce totu mai apăsătoare pentru popor.* Este deci ora a unsprezecea, care ne forțază a da atențiunea cuvenită destinațiunii mânilor, cultivându-le prin scôlă în măsură proporționată cu cultura spiritului.

Sântă pré bine cunoscute urmările instrucțiunii exclusiv teoretice științifice din scôlele de adă, atât din cele populare seŭ primare cât și din cele medii, pentrucă și unele și altele aŭ chieamarea a da tinerimei cultură generală.

Din câți întră în gimnasiu seŭ scôla reală, nu absolvéză decât pré puțin. Nici dintre acestia nu potŭ urma toți cursurile scôlelor mai înalte, ca să'și pôtă forma vre-o carieră anumită.

Atât cei cari din diferite cauze nu aŭ fost norocoși a absolve vreuna din scôlele medii, cât și cei ce aŭ absolvatŭ, dar nu aŭ putut continua studiul la vre o scôlă de specialitate, sântă ómeni fără carieră; și încă, durere, sântă fórte mulți de aceștia. Premitŭ, că ei în decursul studiului gimnasialŭ s'aŭ deprinsŭ cu unŭ traiŭ mai bun și mai ușor, — cu lucrul mânilor nu s'aŭ ocupatŭ delocŭ, de unde urméză că nu numai nu știu lucra cu mânilor nimica afară de scrisul *mecanicŭ*, dar și-aŭ perdutŭ și plăcerea aceea naturală spre lucru; premitŭ și aceea împregiurare, că părinții acestor tineri nu sântă ómeni de bani-gata, căci lipsa de mijlóce a fost și este cauza în cele mai multe casuri, de nu potŭ ajunge

la o carieră cu cultură intelectuală superioară. Ei bine, de ce se vor apuca acestia, ca să pótă trăi așa după cum sunt deprinși și spre care scopu își facu iluziuni totu de domni?

Nu aũ ce face decât să cerșescă dela o cancelariã la alta câte unũ postu de cancelistũ, pentruca mâne-poimãne nici acesta sa nu'lũ mai pótă dobãndi. A se întorçe îndereptũ la plugũ și la sapã, le e rușine, cãci, veđi Dómne, a lucra e „depositorũ“ ; dar ce sã și lucre, cãci nici nu sciu și nici nu le place.

Acesta este nefericitulũ proletariatũ de așa numițit învetațĩ, ce s'a produsũ și se produce prin sistemulũ învetațimentulũ exclusivũ intelectualũ alũ scólelorũ de adũ.

Ce vomũ đice acum de eleviĩ scólelorũ poporale, cari nu primescũ în cei 6—8 ani de deobligãmentũ scolarũ nici o pregãtirea practicã pentru vieța de tóte đilele? Scóla poporalã se numesce poporalã, pentruca are a pregãti pe fitoriĩ lucrãtori ai poporului pentru vieța practicã. Ei bine mai este ea vrednicã de acestũ nume, dacã nu pregãtesce pe eleviĩ sei conformũ trebuințelorũ poporului? Ea încarcã pe biețĩi copiĩ cu câte și mai câte învetațuri curatũ spirituale, ca și când omulũ arũ trăi numai cu spiritulũ, și ignorézã cu totulũ desvoltarea puterilorũ lucrãtore ale corpului, lucrãndũ prin acesta chiar împrotiva chiemãriĩ lorũ din viața.

Dacã însă se cultivã plăcerea de lucru în rëndũ cu celelalte obiecte de învetațimentũ, scóla va produce luminațĩ lucrãtori, cari se vorũ sci ajuta la orice eventualitate a viețĩi, apoi fiã ei cu multã ori cu puțina scólã teoreticã sciificã.

Este pré îngustũ spațitulũ acestui locũ pentru unũ articolũ, care sã cuprindã tóte momentele aparținẽtore obiectului din vorbã. Încheiũ de astãdatã cu atãta, în firma speranța, cã se va lua în seriósã îngrigire cestiunea întregireĩ învetațimentulũ publicũ prin lucrulũ de mână de cãtrã organele competente școlare.

G. Moianũ.

BIBLIOGRAFIĂ.

Părți alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani din urmă. A apărut în zilele acestea și *Volumul al II-lea* în 51 de côle tipărite, formatu 8-vo mare întocma ca și *ântieului* volumu, cu acelși litere, tiparu curat, hârtia bună. De G. Barițiu. Sibiu 1890. În edițiunea auctor. Tipogr. W. Krafft.

Prefața, cu care domnul autoru însoțese volumul acesta din prețiosul său opu, este de cuprinsul următoru:

„Acesta parte a două din studiile mele istorice, cu a căroru scotere la lumină me obligasem, se întinde numai pe doispredece ani, a eșitu însă totu așa de voluminosă ca și partea ântea, care cuprinde în sine evenimente adunate din 164 de ani. De amu făcutu bine sau reu, că amu încercatū la unu locu atâtea evenimente mai virtosu din anii epocali 1848 și 1849, lasu ca să judece lectorii competenți, cari nu'și voru pregeta a le ceti și a le compara cu alte opuri istorice publicate în alte limbi ale patriei asupra acelei epoce. Ceea-ce știu eu în acesta privință este numai ce observasem și în precuvântarea mea dela volumul I. că generațiunile actuali ale națiunii noastre ceruseră mai virtosu istoria catastrofelorū din acei doi ani, la care amu adaosu și evenimente din alți dece ani, ca urmări care se puteu prevedea fără greutate după atâta sânge vărsatū.

„După-ce voiū reuși ca să scotū cumva suma de 4300 fl. v. a. intrată în aceste două volume pe hârtia, tiparu, corectură, legătură, expedițiune, și după-ce voiū primi judecata bărbaților competenți în materiă asupra ambelorū volume, nu voiū lipsi, avendū viață și sănătate, a face să apară și volumul III.

„Până acum cunoscū părerile descoperite asupra volumului I. numai dela șese bărbați amici ai istoriei, sau chiarū istoricū de profesiune, între cari și unu dn. profesorū dela o universitate.

„Eu recunoscū că este o vanitate a se lăuda cineva elū pe sine în opulū propriū; îmi permitū însă cu tote acestea a reproduce aici relative la însușirile volumului I. numai opiniunea unū corpū de bărbați erudiți, cuprinsă într'unū actū publicū. O facū acesta mai alesū din o caasă cunoscută multorū lectori, care este, că în acelū corpū bisericescū ședū câțiva bărbați, cari cultivă istoria patriei și a națiunii cu mare predilecțiune, eară însuși archiereulū este și fundatorū alū unei colecțiuni archeologice, care promite a deveni una din cele mai instructive.

„Acea recensiuone respective critică cuprinde următoarele aprețiarī.

„Meritulū istoricū alū volumului I. este garantatū prin limpiditatea fontanelorū din cari se însiră întâmplările, și străluce

din deducțiunea pragmatică a părților alase din istorie; este de laudă critica rară, cu carea auctorul, cerng scriptele, alege materia, și înodă evenimentele cu cauzele cari le-au produs; — nu stilul neted, deapururea, în conșanetă cu geniul limbii ar face și pre aceea, ca să se simtă oșei-cumva, trași să cetescă acestu volum, cari nu aru sci, că auctorul deprinsu ca altu forte puțin în ostenela de preste 40 ani pre cariera publicistica, pătrunde însempătatea faptelor, desfășură obiectele tractate cu claritatea cuvenită, și scie stărni interesul cetitorilor fără nici o privință la farmecul numelui, de care cu dreptă se bucură auctorul.

„Cu modestia ce distinge pre bărbatulul înțeleptu, tîne auctorul pre altu mai competenți a lămuri unele părți ale istoriei noastre bisericesci: ceea-ce se pare a se puté concede mai de grabă în ceea-ce privesce questiuni de doctrina dogmatică și unele principii ale moralului creștinescu; fecătu în privința erudițiunei profunde, și a judecatei nepartiale cu carea infirmă părțile mai însemnate ale istoriei bisericiei noastre.

„De oșe-ce cunoscînța istoriei patriei este Veneratului Cleru indispensabilă, spre a poté înțelege raporturile în cari se află: recomandămū opulū acestu specialei atențiunii și dorimū ca să-lū procure pre sama bibliotecelorū districtnali. Se capătă la auctorulū cu prețulū de 5 fl. volumulū I.

„Din ședința Consistorului Episcopescū ținută în Lugosū la 14/2 Novembre 1889“.

„Întru altele rogu pe binevoitorū lectorū, ca să nu s' pregete a reflecta la cele înpărtășite în precuventarea din volumulū II“.

Pe lângă prefața facemū să urmeze aci și anunțul, publicatū de domnulū autorū în următoarele:

„Acestu volumū II. coprinde partea istoriei noastre, pe care pre cătu scimū, generațiunile moderne o așteptău cu interesu atâtū mai mare, cu cătu dorescū ele mai multū, ca să cunoscă adversitățile și suferințele prin cari au trecutū părinții și bunū lorū în anii revoluțiunilorū, ai resbōielorū civili și ai gubernulū absolutistū, adecă dela 1848 până la 1860, cu totulū anū 12.

„Pre lângă citate numerose în textū s'au adaosū la căleallulū opulū și câteva documente din cele mai importante și mai instructive, mai tôte scōse după originale.

„Sumarulū alăturatū la opū coprinde simburele lui, în cătu lectorulū chiar și din acesta poté să combine la importanța mulfimeii evenimentelorū, ale cărorū urme au să remăie nesterse din memoria poporațiunii acestorū țeri și cu atâtū mai afundū, înfipe în memoria poporului românū locitorū în țerile acestei monarchii.

„Ambele volume în 101 de colē, hărtia, tiparū, corectură, legătură, expedițiune etc. ne costă peste 4300 fl. v. a.

„Voindū a scōte și alū III-lea volumū pe restulū periodulū până la anulū 1883, precum și una colecțiune de documente, fără

care multe întâmplări din acestea perioade se par misterioase, acele două scopuri le vom putea ajunge numai încassându arătata sumă pentru noi destul de considerabilă.

„Prețul acestui vol. II. este, ca și al celui de întâi, legat ușor (broșat) 4 fl. 50 cr., legat tare 5 fl. v. a.

„În restimp de 3 luni, adică până în 31 Mai a. c. expedițiunea din partea auctorului se face franco pentru toți dâii, cât se vor fi prenumărat la dânsul; după aceea exemplarele trec în comisiune la librăria W. Krafft în Sibii.

„Dela 5 sau mai multe exemplare plătite dintru odată se dau 10%o rabat.

„Comandele se fac mai sigur prin mandate postal.

„Sibii, 20 Februar 1890“.

George Barițu.

Cuvântări funebre și memoriale de Zacharia Boiu, un vol. 8°, 240 pagine. Sibii, în tipografia archidieceșană, 1889.

Isvor de bună stare, se mai multe sute îndreptări și povești scurte și practice din economia de casă, grădinărit, igienă, economiă de câmp și de vite, vierit, manipularea vinului, pomărit, albinărit, de Grigorie Sima, 8° 32 pag. Sibii 1890.

Ardeleanul glumeț, se mai 101 de anecdote populare, de Grigorie Sima al lui Ionu, o broșură de 108 pag. Sibii 1889.

Vorbe pentru înțelepciunea în viață, de Gr. Sima al lui Ionu, o mică broșură de 39 pag. Sibii 1889.

Die Fortbildung der Pädagogik Herbart's durch Ziller. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doctorwürde; von Peter Span. 52 pag. Hermannstadt 1889.

Raportul anual al societății academice social-literare „România Jună“ în Viena, 1889.

Călindarul studenților, pe anul 1890, Slatina în România.

Copilul de suflet. O căsătorie la țeră. Schițe din viața criminală, de N. Ivanu, o broșură de 52 pagine. Brașov, 1890.

Pro veritate, lămuriri date de Constantin Stezar și Eugen Brote, foști efori ai fondurilor archidieceșane; o broșură de 64 pag. Sibii, în institutul tipografic 1890.

Din revistele lunare apărute de curând ni s'au trâmisi:

Archiva societății științifice literare din Iași 1889/90.

Das literarische Rumänien, Organ für die Verbreitung der rumänischen Literatur, Geschichts- und Volkskunde, von Oswald Neuschotz. Bucarest 1889.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 37/1890.

Procesul verbal

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința dela 25 Februarie n. 1890.

Președinte: George Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, vice-președinte, Parteniu Cosma, E. Măcellariu, I. Popescu, I. Crețu, Ioan G. Popu de Galați, Ioan Hannia, G. Candrea, cassar, N. Toganu, bibliotecar.

Secretar: Dr. I. Crișianu.

Nr. 13. D-lu avocat B. P. Harșanu, plenipotentatul Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto 22 Februarie a. c. raportază, că în procesul contra d-nei Zinca Romanu din Făgărașu pentru recunoscerea dreptului de servitute asupra casei din Făgărașu, sub Nr. 588, intentat pe temeiul contractului de donațiune încheiat de reposatul avocat Ioan Romanu la 25 Octomvrie 1885, tribunalul regiū din Brașov, prin sentența dto 12 Octomvrie 1889 Nr. 2740, a reieptat acțiunea Asociațiunii, judecându-o pe acesta la suportarea speselor procesuale, ear tabla reg. prin sentența dto 27 Ianuarie a. c. Nr. 8195/1889, primită la 22 Februarie a. c. a aprobat sentența forului de prima instanță.

Dlu avocat Harșanu întreabă: dacă comitetul Asociațiunii transilvane află cu cale, sau nu, a se face în această cauză apelațiune și la curia reg.? (Ex. Nr. 35/1890).

— În speranța, că dna Zinca Romanu, în dorul de a și arăta și mai aievea pietatea față cu fostul ei conșot, reposatul avocat Ioan Romanu, și de a vedea eternisat numele, după cum însuși o dorise și după cum a și meritat, va realiza la timpul său deobligământul luat de bună voiă asuprăși prin declarațiunea solemnă, ce o a făcut la Nr. 9 din contractul de donațiune dto 25 Octomvrie 1885 și se va îngriji, ca să se execute întocmai ferbintea dorință a decedatului ei bărbat: comitetul, fără a mai recurge la remediul de drept ce i-lu dă legea, sisteză procesul, ce s'a intentat numitei dōmne. Despre acestu conșot va fi a se încunoscintița plenipotentatul Asociațiunii, dl B. P. de Harșanu, pre lângă observarea, că d-sa ar fi lucrat și mai bine, dacă ar fi încunoscintițat pe comitetu despre starea cauzei îndată după emianarea sentenței dela prima instanță, și înainte de a o apela.

Nr. 14. Spre a avea evidența recerută în aceea ce privesce lăsamintele încă nerealisate, făcute Asociațiunii, se decide:

— Plenipotentatul Asociațiunii transilvane, d-lu Bas. P. de Harșanu, să fiă provocat a raporta acestu comitetu, fără amênare și cel mult până la proxima ședință ordinară, despre stadiul, la

care au ajuns procesele intentate prin d-sa în scopul de a se asigura interesele Asociațiunii, în specialul despre stadiul, în care se află cauza lăsamântului după fericitul A. Iancu și a donațiunii de 300 fl., făcute Asociațiunii de d-lu G. Vișa.

Nr. 15. D-lu Simeonul Pașca, notarul cerc. prin hârtia dto 11 Februarie a. e. se rîgă a se acorda unul din stipendiile menite pentru eleve din internatul împreunat cu școla de fete a Asociațiunii și fiicei sale mai mici, care de asemenea e adăpostită în mai susu numitul internat, motivându-și cererea cu multele greutăți și sarcini materiale, ce a avut să le întimpine în timpul din urmă. (Ex. Nr. 32/1890).

— Cererea d-lui notarul cerc. S. Pașca se încuviințează.

Nr. 16. Au intrat la comitetul taxe de membri și pentru diplome dela: Budu Titu în Sugatag pro 1890 6 fl.; Marinu Nicol. în Bistrița pro 1890 5 fl.; Dr. Triponu G. în Dej pro 1890 6 fl.; Cutenu D. în Săcădate pro 1890 5 fl.; Camera comercială în Brașov pro 1890 6 fl.; Hodorenu I. în Gherla pro 1890 5 fl.; Ciurcu N. în Brașov pro 1888 5 fl.; I. Lengheru, A. Lupanu, I. Muntenu, P. Nemesu, G. B. Popu, I. Puscariu, D. Stănescu, M. Stănescu, Sterie Stinghe, V. Voina, Ars. Vlaicu, P. M. Zănescu, G. M. Zănescu, N. P. Petrescu din Brașov toți câte 5 fl. pro 1888; Andr. Bărsenu în Brașov pro 1890 5 fl.; P. Popu în Lugoșu pro 1890 5 fl.; G. Sandoru în Cuișdiu pro 1888 și 1890 10 fl.; G. Scridonu în Năsăudu pro 1889 5 fl.; G. Pletosu în Năsăudu pro 1889 2 fl. 50 cr.; G. Ciobotaru în Ghimeșu pro 1890 5 fl.; S. Horvatu în Deva pro 1890 5 fl. Dr. I. Marcu în Blaju pro 1889 5 fl. Flaviu St. Șuluțu în Cinadia pro 1890 6 fl.; G. Bărbatu în Blaju pentru diplomă 1 fl.; Al. Viciu în Blaju pentru diplomă 1 fl.; G. Muntenu în Veștemu pro 1890 5 fl.; G. Maximu în Sibiu pro 1890 5 fl.; P. Beșu în Borgo-Prundu pro 1890 2 fl. 50 cr.; I. Teranu din Cheța pro 1889 5 fl.; A. Romoțanu din Turda pro 1890 5 fl. Ioanu Muntenu din Hațegu pro 1890 5 fl.; Ioanu Sărbu din Siciu pro 1889 5 fl.; Vasilie Mica din Odorhei pro 1889 5 fl.; Simionu Mărincașu din Bogdona pro 1889 6 fl.; și Laurențiu Sima din Marinu pro 1889 6 fl.

— Spre știință.

Sibiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioanu Crișianu m. p.
secretar II.

Verificarea acestui proces verbal se încrede d-lor: Ioanu Popescu, Ioanu Crețu, I. G. Popu.

S'a cetit și verificat, Sibiu în 28 Februaru 1890.

Ioanu Popescu m. p.

I. Crețu m. p.

I. G. Popu m. p.